

Макеєва К.С.,
НТУУ "КПІ", м. Київ

ПРО АСПЕКТИ ТОПОНІМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

В статті йдеться про актуальність ономастичних досліджень та сучасні аспекти вивчення топонімів. Проведено аналіз існуючих класифікацій топонімів. Діахронія, синхронія та їх поєднання є підходами до вивчення даного пласту лексичної системи мови. Когнітивний, типологічний та лексикографічний виступають як основні напрямки дослідження назв географічних об'єктів.

Ключові слова: ономастика, топоніми, класифікація, діахронія, синхронія, когнітивний, лексикографічний, типологічний, ойконім.

Статья посвящена актуальности ономастических исследований и современным аспектам изучения топонимов. Проведен анализ существующих классификаций топонимов. Диахрония, синхрония, а также их объединение являются подходами к изучению данного пласта лексической системы языка. Когнитивный, типологический и лексикографический выступают основными направлениями исследования названий географических объектов.

Ключевые слова: ономастика, топонимы, классификация, диахрония, синхрония, когнитивный, лексикографический, типологический, ойконим.

The article emphasizes the topicality of onomastic research, presents a review of main aspects of toponymic studies. A number of classifications of toponyms have been analysed. Toponymic layer of vocabulary can be studied diachronically, synchronically or by means of their combination. Cognitive, typological and lexicographical stand out as chief approaches in toponymic studies.

Key words: onomastics, toponymy, classification, diachronical, synchronical, cognitive, typological, lexicographical, place-name.

За визначенням Міжнародної Ради Ономастичних Досліджень (ICOS), ономастика є наукою, що вивчає будь-які власні назви та походить від грецького слова "ονομα", тобто "ім'я", а також історію виникнення та мотивацію процесу їх номінації, їх розвиток та функціонування [23, с. 7].

Незважаючи на те, що ономастика – триєдина наука (як поєднання лінгвістики, історії та географії), оніми – це перш за все лексеми, й мають бути вивчені лінгвістичними методами, але й не без допомоги суміжних гуманітарних та точних наук. Переконаливо це висловила Суперанська О.В.: "... ономастика в різних її разделах может использовать данные многих наук, может даже пользоваться некоторыми рабочими приёмами последних, соответственно приспособив их для своих целей, но не может использовать методы и направления других наук, так как она имеет дело только с языковым материалом, который может быть исследован лишь с помощью лингвистических методов" [26, с. 183]. З іншого боку за наявності в ономастичному матеріалі екстралінгвістичних компонентів, які виконують функцію індивідуального знаку [18, с. 3] і відрізняють цей пласт лексики від загальної, що неможливо пояснити тільки за допомогою логічних мовознавчих міркувань, вчений-ономаст використовує, окрім лінгвістичних, ще й прийоми інших наук для обробки мовних даних [4, с. 12].

Теоретичним описом методів ономастичних досліджень займалися такі вчені, як Суперанська О.В., Матвеев О.К., Бондалетов В.Д., Воробйова І.А., Ніконов В.А., Р. Reaney, К. Cameron., Е. Ekwall, V. Watts, А. Mawer.

Так, Суперанська О.В. вважає, що сума методів, які використовуються для дослідження ономастикону зводиться до 4: порівняльно-історичний, дескриптивний, ареальний та порівняльно-типологічний методи [28, с. 193]. Бондалетов В. Д. зосереджує свою увагу на 8 (описовий, історичний, порівняльно-зіставний, ареальний, семіотичний, стилістичний, лінгвопсихологічний та статичний) [5, с. 36-72]. О.С. Ахманова подає аж 15 мовознавчих методів, а саме: адитивний, атомістичний, географічний, дескриптивний, іманентний, інтегральний, лексикостатистичний, лінгвістичного опису, мінімальних пар, об'єктивний, зіставний, порівняльно-історичний, структурний, експериментально-фонетичний, електро-акустичний [28, с. 232-233]. Загалом усі вчені погоджуються, що для проведення якісного дослідження використовується не один, а декілька методів, і така комбінація залежить від мети та специфіки досліджуваного матеріалу.

Окрім методів ономастичного дослідження, О.В. Суперанська та Н.В. Подольська подають також доволі вичерпний перелік способів та прийомів, що використовуються більш-менш регулярно в процесі роботи [26, с. 198-214].

Основою будь-якого дослідження є перш за все визначення конкретної класифікації онімів для їх подальшого опису. Вітчизняні вчені-ономасти в основному користуються загальноприйнятною класифікацією, пов'язаною з типами позначуваних тим чи іншим онімом об'єктів [26, с. 13-14]. Так, для прикладу, антропоніміка займається іменами людей, топоніміка – назвами географічних об'єктів, зооніміка – кличками тварин, астрономіка – назвами небесних тіл.

Більшість вчених сходяться на думці, що всі елементи ономастикону об'єднує між собою важлива індивідуалізуюча функція, яка відрізняє їх від інших лексем [23, с. 324; 32; 4, с. 3]. Елементи ономастикону, називаючи ті чи інші об'єкти, виокремлюють їх з сукупності схожих (де вони перебувають після надання їм спільної ознаки класу) та індивідуалізують цей об'єкт. Це, за Дж.С. Міллем, певні мітки, що допомагають пізнавати та відрізнити його від інших [3, с. 11]. Таким чином Карпенко Ю.О. запропонував позначити функцію власних назв – диференціальною, а загальних назв – класифікаційною [11, с. 49].

Вплив географії на ономастикон є фактором, що відрізняє місцевість та характерні риси проживання одного етносу від іншого. Географічні назви підпорядковуються загальним закономірностям мови, проте й володіють відмінностями в залежності від типу об'єкту, який вони називають [9].

Історична обумовленість географічних назв полягає в тому, що вони вже мають своє "передісторію" в лексиці та соціально-економічних умовах життя народу, тому поява на певному етапі історичного розвитку суспільства їх не випадкова. Так як топонім характеризується стійкістю, він може сміло пройти через віки історії, навіть в тому випадку, якщо й втратить асоціативний зв'язок зі своїм апелятивом (тобто словом від якого утворилась власна назва географічного об'єкту). Кожен топонім – це своєрідний документ, семантика якого може чітко вказати на час та історію виникнення його. Адже в ньому криються прикмети тієї епохи, в якій вони зародились. Таким чином, за словами Жучкевича В.А., "каждая историческая эпоха характеризуется своим "топонимическим словарем" [11, с. 53]. Це ті найбільш суттєві елементи оточуючої дійсності, що відображали особливості матеріального та духовного життя народу, які були актуальними на той час. Ті аспекти людського буття, що раніше не привертати уваги, зі змінами соціально-економічних умов існування народу, ставали більш значущими, що і відобразилося в топонімічній лексиці. Історичний аналіз дає неабиякий внесок у етимологію географічної назви, що дозволяє нам, лінгвістам, зосереджувати свою увагу на мотивації. В той же час для історика важливий не лінгвістичний бік назви, а топонім – як джерело історії заселення того чи іншого краю, послідовність зміни топонімів та причини їх виникнення [21, с. 50].

У зв'язку з великим різноманіттям ономастичного простору, існує декілька параметрів за якими може проводитись класифікація онімів. Проте поки що широко вивчені та проаналізовані були переважно назви географічних об'єктів, і як наслідок, маємо декілька класифікацій топонімів [4; 26, с. 203; 23, с. 148; 20, с. 14; 27, с. 55-65; 15, с. 95-98].

Починаючи з кінця 19 ст., топоніми піддавались спробам різноманітних класифікацій багатьма вченими, про яких в своїй статті пише О. М. Черняхівська [27], та на яку посилаються Музя Е.М. [15] і Сізова О.А. [22]. Всі існуючі класифікації вона поділяє у відповідності до того, на якому з трьох принципів вони базуються: морфологічна будова, лексико-семантичний аспект чи їх поєднання [27, с. 55-65].

Можна погодитись з Глінських Г.В. в тому, що морфологічна будова – "это и есть самое начало, которое делает топонимно системой" [6, с. 41]. В цьому плані топоніми вивчали Суперанська О.В., Кунакужина Л.М., Хисаметдинова Р.Ф. Так, Суперанська О.В. поділяє корпус досліджуваних лексем на одно- та багатослівні. В першій групі вона виділяє прості (похідні та непохідні) і складні назви. Багатослівні топоніми створені за допомогою сурядного, підрядного та предикативного зв'язків [25, с. 41-108].

Досліджуючи структуру англійських топонімів, Беленькая В.Д. поділяє їх на: прості (одноосновні), складні (основа + топонімічний суфікс або основа + основа) та складені. А.Н. Smith пропонує розрізняти ті самі одиниці на: прості, складні та ті, що утворені шляхом афіксації [2, с. 7]. Тут ми можемо спостерігати схожість класифікацій, що свідчить про уніфікованість морфологічного принципу розмежування власних назв географічних.

За лексико-семантичним критерієм топоніми поділяються на основі того, в якому відношенні вони перебувають зі своїми апелятивами. Отже, тут маємо наступний розподіл:

1. Назви, в яких семантика вихідних апелятивів відображає сучасність.
2. Топоніми, апелятиви яких відносяться до минулого.
3. Топоніми з такою семантикою апелятиву, яка взагалі не усвідомлюється на сучасному етапі [6, с. 37]

На тематичному принципі розмежування типів апелятивів базується класифікація англійських топонімів відомого вченого Е. Ekwall. Він виділяє: 1) назви, що пішли від назв тварин, рослин, дерев; 2) назви, що пішли від особливих рис місцевості; 3) від роду занять [30, xi-xix]. Топонімічний пласт англійської мови семантично розподіляється Беленькою В.Д. на 2 великі класи у відповідності до об'єкту, що позначається: а) назви, надані за ознакою об'єкту; б) назви, пов'язані з діяльністю людини [3, с. 59].

Англійські вчені К. Cameron та A.D. Mills розподіляють топоніми на 3 основні типи:

1. Назви – похідні від ознаки місцевості (topographical): Greenhill від 'green hill', Blackburn 'dark stream'.
2. Назви – похідні від ознаки поселення (habitative): Higham від 'high homestead', Norton від 'north farmstead', Wandswoth від 'Wændel's enclosure'.

3. Назви – похідні від назви роду чи сімейства, яке ним володіло (tribal/folk-names): Hastings від 'Hæsta's dependents, people', Meering 'dwellers by the pool or at Mære' [29, p. 25-27]

Як бачимо, всі вище зазначені класифікації є тематичними, але різняться тематикою класів, в той же час є спільні риси поділу.

Важливість семантичної класифікації топонімів відзначає вітчизняний ономаст Ю.А. Карпенко, адже саме в такому ключі, на його думку, топоніми найбільш тонко підкреслюють історію народу. В своїй роботі автор подає класифікацію топонімів Буковини, в основі якої лежить знову ж таки джерело їх походження:

1. Топоніми, які походять від загальних географічних назв або їх ознак.
2. Топоніми, похідні від антропонімів, назв етнічних груп та інших назв людей.
3. Топоніми, що походять від назв предметів та явищ культури.
4. Топоніми з неясним джерелом походження [12].

За принципом співвіднесеності з об'єктами, яким надається назва, вітчизняні дослідники топонімії пропонують наступну, доволі розгалужену класифікацію [20, с. 14; 19, с. 50; 15, с. 97 – 98]. Топонім може бути представлений: оронімом (назвою елементу рельєфу), хоронімом (назвою області), урбанонімом (назвою міського об'єкту), дрімонімом (назвою лісу чи гаю), ойконімом (назвою населеного пункту), гідронімом (назвою водного об'єкту), агронімом (назвою земельного угіддя або поля) і дромонімом (назвою шляху сполучення).

Крім того, топоніми поділяються за ступенем номінації [24, с. 74-80]. Виділяються первинні, або ж ті, що походять від загальних назв, та не первинні, апелятивом яких є інші елементи ономастикону.

В той же час, відмічається, що створення універсальної класифікації є завданням на даний час дискусійним, адже кожен дослідник ставить перед собою різні завдання та шляхи дослідження [15, с. 98].

Як бачимо, усі вчені намагаються запропонувати свій принцип класифікації, беручи до уваги лінгвістичні та екстралінгвістичні ознаки. О. В. Суперанська, підсумовуючи усі можливі класифікації, пропонує наступний висновок: а) класифікації назв, у зв'язку з об'єктом, що називається; б) на основі розподілу природно та штучно-створених назв; в) класифікація на основі мікро – макро; г) структурна класифікація назв; д) хронологічна класифікація назв; е) класифікація на основі мотивації та етимологічна класифікація; є) на основі об'єму поняття, що закріплене в назві; ж) класифікація в зв'язку з дихотомією мова – мовлення; з) стилістична та естетична класифікація. Всі ці аспекти властиві будь-якій власній назві і можуть стати її характеристиками [26, с. 158-160].

Важливо звернути увагу, керуючись класифікацією Суперанської О.В., на питання розмежування термінів “топонім” та “ойконім”. Вітчизняна наука широко застосовує термін “ойконіми”, який вживається в славистиці, для позначення лише назв населених пунктів. Надаючи перевагу західній думці, навіть й вітчизняні автори дотримуються терміну “топоніми” саме для позначення назв населених пунктів, тобто ойконімів (наприклад, Беленькая В. Д. [1, с. 22]). В зарубіжній літературі з даного питання ойконіми розглядаються в межах топоніміки і не мають окремого терміну для свого позначення. Проте, на наш погляд, в семантиці назви населених пунктів можна виділити ряд сем, які не притаманні семантичній структурі інших класів топонімів. Це такі семи, як “організоване мешкання”, “спільна життєдіяльність” та “соціальна діяльність”. З нашої точки зору, це є достатнім підґрунтям для того, щоб назви населених пунктів були позначені окремим терміном – ойконім, враховуючи лінгвістичну традицію використовувати грецькі терміни. Крім того, на відміну від інших географічних назв саме назви населених пунктів найбільш тісно пов'язані з історією та мовною культурою народу, адже саме тут позамовна природа даного типу топоніму проявляється більш очевидно.

Загальним недоліком усіх поданих вище класифікацій є, за словами Мурзаєва Е.М., “невозможность уложить в прокрустово ложе той или иной классификации все разнообразие миллионов географических названий... она неповторима и обнаруживает черты сходства, так как основные отправные положения номинации и географических объектов оказываются одними и теми же или очень близкими во всем мире” [16, с. 115]

Дослідження топонімічної лексики може відбуватися як діахронічно, так і синхронічно. Діахронічними дослідженнями займалися Е. Ekwall, А. Н. Smith, К. Cameron, Р. Reaney. В словниках географічних назв ми можемо спостерігати детальну інформацію щодо складових частин топонімічних елементів, показано розвиток морфем з самого початку їх виникнення [34].

Етимологічний підхід до вивчення топонімів характерний для робіт багатьох вчених, особливої значущості він набуває в працях англійських дослідників [1, с. 10]. І це не дивно, адже саме власні назви географічних об'єктів несли в собі цінний матеріал як для історії англійської мови, так і для історії країни в цілому. В них відображені стан мовних одиниць, фонетичні та морфологічні явища, які можуть вже не спостерігатись на сучасному етапі розвитку мови. Етимологічний підхід характеризується 3 важливими аспектами: 1) атрибуцією (співвіднесеність до певної мови); 2) локалізацією (зв'язок з певною територією); 3) періодизацією (або ж датуванням) [4, с. 12]

Синхронічний підхід до вивчення топонімів допомагає встановити взаємини між елементами на сучасному етапі розвитку мови [17, с. 50]. Крім того, він допомагає уточнити поняття “вмотивованості-невмотивованості” назв, визначити основні загальні риси географічних назв та функції, що можуть слугувати основою для створення єдиної топонімічної класифікації. Як діахронічний, так і синхронічний аспекти, як правило, не застосовуються окремо і взаємодоповнюють одне одного для проведення якісного та ґрунтового дослідження [1, с. 11-12; 3, с. 5-6].

В Англії топонімікою займалися такі вчені, як А. Mawer, який в 1923 р. ввів в Лондонському університеті курс топоніміки, написав книгу “Problems of place-name study” та фактично заснував Англійське топонімічне товариство (English Place-Name Society), Е. Ekwall, А. Н. Smith, Р. Н. Reaney, К. Cameron, V. Watts, R. Coates. Це товариство видає праці, що містять інформацію щодо результатів своїх досліджень, наприклад ‘The place-names of Buckinghamshire’ (A. Mawer, Stenton Sir F., 1925), ‘The place-names of Oxfordshire’ (Gelling M., 1953-1954), ‘The place-names of Leicestershire’ (Cox В. Н., 2011). Топоніми розглядаються відповідно до їх адміністративного поділу, вказується їх давні форми, дати, джерела та можливі варіанти етимологічних розшифрувань.

Р. Reaney в своїй книзі “The origin of English place-names” доводить свою основну тезу про те, що для аналізу топонімів необхідне глибоке знання мови та її законів, приділяє увагу вивченню давньоанглійських діалектів, розглядає питання щодо складу англійських топонімів [33, р.17].

Топоніми завжди формуються на базі лексичних елементів, що існують в мові, тому що для їх створення використовуються слова, які поєднуються відповідно до існуючих словотворчих моделей конкретної мови [21, с. 36]. Як тільки слово чи словосполучення перетворилось в назву населеного пункту, вона відразу стає власною назвою і ніби ізолюється від мовного матеріалу. Незважаючи на те, що топонімічна система є територіально-залежною, під час створення власної назви відбувається включення в цей процес топонімічних схем й інших мов, якими розмовляло населення даної місцевості в певні періоди свого історичного розвитку. На цей процес також мають вплив локальні географічні умови та особливості світосприйняття населення, і сам процес утворення топоніму є тривалим.

Не можна не погодитись з Серебренниковим Б.А., Жучкевичем В.А. та Беленькою В. Д. в тому, що топонім характеризується стійкістю (стабільністю) та формальністю, і ці риси роблять можливим проведення топонімічного дослідження [21, с. 37; 9, с. 51-55; 1, с. 16-17].

Вітчизняні вчені вважають, що причина виникнення назви – завжди історична, а мотивацією надання назви об'єкту є події та факти, що супроводжують появу даної назви [2, с. 9; 26, с. 20]. Беленькая В.Д. пише: “На каждой новой ступени развития общество отбирало тот признак, который в данный момент оказывался в силу исторических причин наиболее важным и существенным” [2, с. 9].

Окрім поділу на синхронічне та діахронічне дослідження топонімів, виділяються 3 напрямки дослідження ономастичної, а отже і топонімічної лексики: когнітивний, типологічний та лексикографічний [14, с. 144-146]

На даному етапі розвитку лінгвістичної науки найактуальнішим напрямом вивчення власних назв (в тому числі топонімів) є когнітивний підхід, тому що він, на відміну від інших підходів, розкриває сам процес найменування.

Когнітивна лінгвістика, як лінгвістичний напрямок, розглядає мову як систему знаків та когнітивний інструмент, що сприяє кодуванню та трансформуванню інформації [31, р. 3]. Когнітивний підхід до трактування онімів можемо спостерігати у роботах Дмитрієвої Л.М. (2002), Карпенко О.Ю. (2006), Федотової Н.М. (2008), Фролова Н.К. (2000), Голева Н.Д. В даному аспекті топоніми є одним з найбільш ранніх форм відображення оточуючої дійсності в свідомості людини, а його перебування там у вигляді організованого фрагменту потребує вивчення когнітивних структур їх організації [7; 8, с. 41; 10, с. 10].

Типологічний підхід до вивчення онімів полягає у переході від суто описового дослідження власних назв однієї мови до їх зіставного аналізу в різних мовах. Тут варто зазначити роботи таких вчених, як Ріпецька О.Ф. (1988), Склярєнко О.М. (2008), Кунакужиної Л.М. (2003), Хісаметдинової Р.Ф. (2000), Сизова О.А. (2004), в яких були проведені комплексні порівняльні аналізи географічних назв (топонімів, урбанонімів, ойконімів) у англійській, німецькій, французькій, українській, російській, башкирській мовах, виявлено їх спільні та відмінні риси.

Лексикографічним вивченням географічних назв присвятили свою роботу особливо зарубіжні вчені, а саме англійські топономасти Е. Ekwall, V. Watts, A. D. Mills, A.H. Smith, M. Gelling, J.M. Dodgson, P. Watkins, H.W. Owen, K. Muhr, O. Arngart, K. Cameron, P.R. Kitson, A. Mawer, A.L.F. Rivet. Тут знову слід згадати фундаментальну роботу та постійну активність English Place-Name Society, під егідою якого з 1923 р. працюють більшість вищезазначених вчених. Основним завданням дослідників є збір різних варіантів топонімів зі стародавніх документів, їх упорядкування, визначення походження та опублікування результатів дослідження в працях.

Аналіз теоретичних першоджерел з проблем ономастики вказує на те, що ономастичні дослідження відносяться до числа актуальних, і це підтверджується існуванням міжнародних організацій, які координують роботу дослідників та характеризуються проведенням великої кількості конференцій. Топоніми розглядаються в сучасній лінгвістиці за трьома напрямками: когнітивним, типологічним та лексикографічним. Очевидним є той факт, що ментальний аспект існування топонімів та їх видів є найактуальнішим в дослідженнях сьогодення. Окрім того дослідження даного пласту лексики може відбуватися синхронічно та діахронічно, а також, використовуючи дані обох.

В контексті усього вищезазначеного слід відмітити, що топоніми, як важливий елемент ономастичного простору, можна класифікувати за декількома принципами, сума яких зводиться до 9 (класифікації назв, у зв'язку з об'єктом, що називається; на основі розподілу природно та штучно-створених назв; на основі мікро – макро; структурна, хронологічна, етимологічна класифікації назв; класифікація на основі мотивації; на основі об'єму поняття, що закріплене в назві; класифікація в зв'язку з дихотомією мова – мовлення; стилістична та естетична класифікації) і залежить від мети, яку переслідує дослідник.

Література:

1. Беленькая В. Д. Очерки англоязычной топонимики. – М. : Высшая школа, 1977. – 226 с.
2. Беленькая В. Д. Топонимическая литература Англии // Иностранная литература по топонимике. Библиографический обзор. – М., 1965. – С. 5-13.
3. Беленькая В. Д. Топонимы в составе лексической системы языка. – М. : Наука, 1969. – 168 с.
4. Белецкий А. А. Лексикология и теория языкознания (Ономастика). Изд-во Киевского университета, 1972. – 208 с.
5. Бондалетов В. Д. Русская ономастика: Учеб. пособие. – М. : Просвещение, 1983. – 224 с.
6. Глинских Г. В. Топонимическая система и структурно-семантические признаки исходных апеллятивов // Вопросы ономастики, вып. 18, 1987, – С. 29–44.
7. Голев Н. Д. Единство онтологического и ментального бытия топонимической системы (к проблеме когнитивной топонимики) [Электронный ресурс] / Голев Н. Д., Дмитриева Л. М. – Режим доступа : <http://lingvo.asu.ru/golev/articles/z06.html>
8. Дмитриева Л. М. Онтологическое и ментальное бытие топонимической системы: На материале русской топонимии Алтая. – Барнаул : Изд-во Алтайского гос. ун-та, 2002. – 253 с.
9. Жучкевич В. А. Общая топонимика. – Минск : Высшая школа, 1980. – 288 с.
10. Карпенко О. Ю. Проблематика когнитивной ономастики : монографія / О. Ю. Карпенко. – Одеса : Астропринт, 2006. – 325 с.
11. Карпенко Ю. О. Теоретичні засади розмежування власних і загальних назв // Мовознавство. – 1975. – № 4. – С. 46-50.
12. Карпенко Ю. А. Топонимия Буковины : автореф. дисс. на соискание науч. степени докт. филол. наук / Ю. А. Карпенко – Киев, 1967. – 41 с.
13. Краткий словарь когнитивных терминов / Под общей редакцией. Е. С. Кубряковой. – М. : Филол. ф-т МГУ им. М.В. Ломоносова, 1997. – 245 с.
14. Лучик В. В. Про нові напрями української ономастики // Філологічні дослідження : зб. наук. пр. з нагоди 80-річчя члена-кореспондента НАН України, д-ра філолог. наук, проф. Ю. О. Карпенка / МОН України, Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – [Одеса] : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2009. – С. 144-146.
15. Музя Е. М. Принципы классифицирования топонимов // Вісник Запорізького державного університету. Збірник наукових статей. Філологічні науки. – Запоріжжя : ЗДУ, 2002. – № 1. – С. 95-98.
16. Мурзаев Э. М. География в названиях. – М. : Наука, 1982. – 177 с.
17. Мурзаев Э. М. Очерки топонимики / Э. М. Мурзаев. – М. : Мысль, 1974. – 382 с.
18. Ономастика : Республіканський міжвідомчий збірник. – К., 1966. – 164 с.

19. Подольская Н. В. О развитии отечественной топонимической терминологии // Развитие методов топонимических исследований. М., 1970. С. 46-55
20. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии / Отв. ред. А. В. Суперанская. 2-е изд. М.: Наука, 1988. – 192 с.
21. Серебренников Б. А. О методах изучения топонимических названий / Б. А. Серебренников // Вопросы языкознания. – 1959. – № 6. – С. 36-51.
22. Сизова О. А. Лингвокультурологический анализ урбанонимов (на материале английского, русского и французского языков) : дис. ... кандидата филол. наук : 10.02.20 / Сизова Елена Анатольевна. – Пятигорск, 2004. – 199 с.
23. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного. – М. : Наука, 1973. – 366 с.
24. Суперанская А. В. Связь топонимов с называемыми объектами // История топонимики в СССР / Тез. докладов – М. : АН СССР, 1967. – С. 74-80.
25. Суперанская А. В. Структура имени собственного. Фонология и морфология. – М. : Наука, 1969. – 206 с.
26. Суперанская, А. В. Теория и методика ономастических исследований / А. В. Суперанская, В. Э. Сталтмане, Н. В. Подольская и др. – М., 2007. – 163 с.
27. Черняховская Е. М. История разработки топонимических классификаций // Развитие методов топонимических исследований. – М., 1970. – С. 55-65.
28. Языкознание. Большой энциклопедический словарь / Гл. ред. В. Н. Ярцева. – М. : Большая Российская энциклопедия, 1998. – 685 с.: ил.
29. Cameron K. English place names. – London, 1977. – 258 p.
30. Ekwall E. Concise Oxford Dictionary of English Place-Names / Fourth Edition, Clarendon Press, Oxford, 1960. – 522 p.
31. Geeraerts D. & Cuyckens H. (eds.), The Oxford handbook of Cognitive Linguistics. Oxford : Oxford University Press, 2007. Pp. xxx+1334
32. Hajdu M. “The History of Onomastics” <http://mnytud.arts.unideb.hu/nevtan/tagozat/06hajdu.pdf>
33. Reaney P. H. The origin of Place-Names. London : Routledge and Kegan Paul, 1960. x, 277 p : ill. ; 23 cm.
34. Watts V. The Cambridge Dictionary of English Place-Names : Cambridge University Press, 2010. – P. 716